

## سیاست رقابتی و قانون رقابت؛ سازگاری و پیش شرط های اجرای موثر آنها بخش دوم

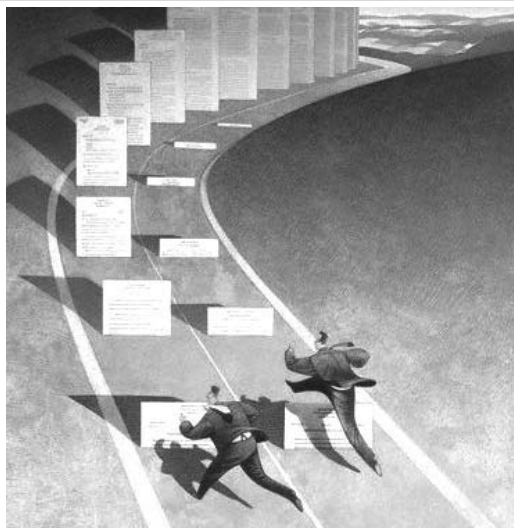
دکتر شمس الدین حسینی

آنگاه امکان بهره گیری از صرفه های مقیاس برای بنگاه ها کاهش خواهد یافت. به عبارتی از نظر این گروه وجود قانون رقابت تنها باعث ناکارآمدی است. آنها حتی نقشی برای قانون رقابت در محدود کردن بنگاه های پر قدرت بازاری در سواستفاده از قدرت بازاری خود و اخذ قیمت های بالا، قابل نیستند. از نظر آنها حتی بدون وجود قانون رقابت نیز، نباید نسبت به سواستفاده این بنگاه های بزرگ از موقعیت مسلط بازاری خود نگرانی داشت. زیرا این قبیل بنگاه های بزرگ در هنگام ورود به بازار جهانی، امکان افزایش قیمت در رقابت فشرده بین المللی را نخواهند داشت و لذا بدون

آنکه نیاز به قانون رقابت وجود داشته باشد، قیمت خود را در سطح پایین تعیین خواهند کرد.

در پاسخ به این گروه باید گفت که اولاً تحلیل های فوق بدون توجه به این واقعیت انجام گرفته است که عملکرد صادراتی یک اقتصاد به شدت تحت تاثیر درجه رقابت میان بنگاه های ملی است.<sup>(۳)</sup> به عبارتی هر قدر بنگاه ها بیشتر در معرض رقابت داخلی باشند، آنگاه عملکرد صادراتی آنها و به عبارتی توان رقابت مندی شان بیشتر خواهد بود. همچنین آنچه که بیش از بهره گیری از صرفه های مقیاس می تواند بر توان رقابت مندی بنگاه ها تاثیر بگذارد، درجه "نوآوری"<sup>(۴)</sup> آنهاست که انگیزه آن از طریق رقابت فشرده تر فراهم می شود. نوآوری نیز خود انواع مختلف دارد که طبق نظر شومپیتر<sup>(۴)</sup> به صورت زیر قابل دسته بندی است:

- معرفی کالاهای جدید.
- ارایه روش های تولیدی پیشرفته تر.
- بهره گیری از روش های بهتر حمل و نقل



اقتصاد شایع شده و لذا حاشیه سود آنها کاهش خواهد یافت. این کاهش حاشیه سود منجر به کاهش انگیزه سرمایه گذاران در اقتصاد می شود. حال اگر امکان استقراض خارجی در کشور وجود نداشته باشد، آنگاه منابع سرمایه گذاری در اقتصاد با قیمت بالاتری عرضه خواهد شد و این خود انگیزه سرمایه گذاری در کشور را کاهش می دهد. بدین ترتیب مخالفان اجرای قانون رقابت این سوال را مطرح می کنند که آیا تشدید رقابت میان بنگاه ها با تاثیرات منفی بر رشد اقتصاد مورد نظر همراه نخواهد بود؟

مساله بهره گیری از صرفه های مقیاس نیز بعد دیگری است که مخالفان اجرای قانون رقابت مطرح می کنند. طبق نظر آنها هر قدر بنگاه ها بیشتر امکان بزرگ شدن را دارا باشند، زمینه بیشتری برای بهره گیری از صرفه های مقیاس برای آنها وجود خواهد داشت و لذا عملکرد آنها با کارایی بیشتر توأم خواهد بود. حال اگر در خصوص ادغام بنگاه ها و بزرگ بودن سهم بازاری آنها محدودیت های قانونی وجود داشته باشد،

### ۲-۲) ارتباط میان رقابت، اجرای قانون رقابت و کارایی ایستا

بنابر نظریه های اقتصاد خرد، اگر در بازار مظاهر شکست بازار (همچون عدم تقارن اطلاعات، وجود موانع ورود و خروج برای بنگاه ها، عملکردهای دستجمعی در جهت سواستفاده از قدرت بازاری و ...) وجود نداشته باشد، آنگاه نتیجه عملکرد فعالان بازاری، دستیابی به منافع ایستا<sup>(۱)</sup> خواهد بود و قیمتی که مصرف کنندگان بابت کالای تولیدی می پردازند، برابر با هزینه نهایی تولید آن کالا خواهد بود. حال اگر بنگاه ها اقدام به تبانی و ایجاد کارتل کنند - که موجب افزایش قیمت کالاهای تولیدی است - آنگاه کارایی اقتصادی و در نتیجه رفاه اجتماعی کاهش خواهد یافت و بدین ترتیب ضرورت اعمال قانون رقابت در اقتصاد به منظور حفظ منافع ایستا روشن می شود. اما آیا اعمال قانون رقابت در بلندمدت بر منافع پویا - منافع ناشی از باز بودن اقتصاد و بهره مندی از صرفه های ناشی از بزرگ شدن اندازه بنگاه ها - تاثیر منفی برجای نخواهد گذاشت؟ این موضوعی است که در بخش بعد به آن پرداخته می شود.

### ۲-۳) تبادل عملکرد قانون رقابت و عملکرد بلندمدت اقتصاد (منافع پویا)

به منظور ارتقای استانداردهای زندگی افراد، اقتصادهای در حال توسعه ملزم به دستیابی به نرخ بالای سرمایه گذاری هستند، که این خود مستلزم وجود نرخ سود بالا در اقتصاد است. حال اگر شدت رقابت در اقتصاد بالا باشد، این مساله بدان معناست که جنگ قیمتی میان تولیدکنندگان در

(کالا).

- دسترسی به بازارهای جدید.  
- برخورداری از ساختارهای جدید بنگاهی و سازماندهی صنعتی نو.  
در حقیقت نوآوری مفهومی درون‌زا است که از عملکرد سودجویانه کارآفرینان حاصل می‌شود و به دنبال آن رشد اقتصادی افزایش می‌یابد.

در نهایت برای پاسخ به این مساله که بنگاه‌های بزرگ به‌هنگام رویارویی با رقابت بین‌المللی ناچار به کاهش قیمت‌های خود هستند و بدین ترتیب بدون نیاز به وجود قانون رقابت، منافع مصرف‌کنندگان نیز حفظ خواهد شد، باید گفت که چگونه می‌توان تضمین کرد که بنگاه مورد نظر در بازار داخل قیمتی برابر با بازار خارجی را دریافت کند و در بازارهای داخلی درصدد سواستفاده از موقعیت بازاری خود نباشد؟ تجربه سواستفاده از موقعیت‌های مسلط بازاری بنگاه‌های بزرگ در کشورهای مختلف - حتی کشورهای صنعتی - نشان داده است که باید قانونی وجود داشته باشد تا از بزرگ شدن بی‌رویه بنگاه‌ها و همچنین سواستفاده آنها از موقعیت مسلط ممانعت شود. نکته دیگری که بر آن تاکید می‌شود، پذیرش مشروط برخی ادغام‌ها در قانون رقابت است و اینکه قانون رقابت در مواردی که شکل‌گیری موقعیت مسلط ناشی از عملکرد خوب بنگاه باشد، به‌جای مقابله با موقعیت مسلط به مراقبت برای پیگیری سواستفاده از موقعیت مسلط می‌پردازد.

#### ۴-۲) رابطه تکمیلی میان رقابت بین بنگاهی<sup>(۵)</sup>، قانون رقابت و توسعه اقتصادی

موافقان این دیدگاه که رقابت میان بنگاه‌ها باعث می‌شود عملکرد اقتصاد ملی طی زمان بهبود یابد، - همانند استیگلر<sup>(۶)</sup> و لیبن‌اشتاین<sup>(۷)</sup> - استدلال خود را بر پایه رابطه علی میان تشدید رقابت، گسترش نوآوری، ارتقای بهره‌وری، و افزایش رشد اقتصادی قرار می‌دهند و در این خصوص

کانال‌های زیر را برای اثربخشی اجرای قانون رقابت در اقتصاد برمی‌شمارند:  
۱- اجرای قانون رقابت منجر به تشدید رقابت میان بنگاه‌های داخل می‌شود و سپس مدیران و سرمایه‌داران انگیزه بیشتری خواهند داشت تا بر ارتقای عملکرد واحد تولیدی خود متمرکز شوند. در این خصوص مطالعات تجربی گسترده‌ای به‌عمل آمده است که بیشتر آنها به‌وضوح نشان می‌دهند که هر قدر فضای بازار مورد بررسی رقابتی‌تر باشد، درجه کارایی بنگاه‌های فعال در صنعت نیز بالاتر است. شدت این مساله به‌حدی است که در کشورهای در حال گذار

**اگر درصدد تشبیه قانون رقابت به یک گیاه باشیم، برای رشد و به بارنشستن این گیاه، به نور و آب (شرایط نهادی و سازمانی)، خاک (ایدئولوژی اقتصادی - اجتماعی) و کود (شرایط اقتصاد سیاسی) احتیاج است.**

تمامی مطالعات نشان می‌دهد که عامل اصلی بهبود بهره‌وری در کشورهای در حال گذار، تشدید رقابت در بازار محصولات این کشورها طی سال‌های اخیر بوده است.<sup>(۸)</sup>

۲- اجرای قانون رقابت به‌همراه سیاست‌های آزادسازی اقتصادی منجر می‌شود که هرگونه عملکرد ضدرقابتی منتج از سیاست‌های آزادسازی از طریق این قانون، محدود شود و لذا پویایی‌های عملکرد اقتصادی شدت یابد.

۳- اجرای قانون رقابت منجر به گسترش ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصاد می‌شود. این مساله از افزایش جذابیت اقتصاد در برخورداری از یک فضای

سالم رقابتی منتج می‌شود و بدین ترتیب با ورود سرمایه‌های خارجی در اقتصاد زمینه‌های رشد اقتصادی بیشتر فراهم می‌آید.

۴- یکی دیگر از زمینه‌های متاثر از اجرای قانون رقابت، تحریک تولیدکنندگان در نوآوری و ابداع روش‌های موثر و کارآمد تولید است که در بلندمدت زمینه‌های رشد بالاتر اقتصادی را فراهم می‌سازد. این مساله تحت عنوان اثر داروینی<sup>(۹)</sup> خوانده می‌شود و بدین صورت تعریف می‌شود که "با تشدید فضای رقابتی در اقتصاد، سرعت بکارگیری فناوری‌های نوین در جهت ممانعت از ورشکستگی احتمالی و حفظ حیات اقتصادی تحت فشارهای رقابتی، برای بنگاه‌ها افزایش می‌یابد."

#### ۳) ارتباط میان قانون رقابت، مقررات تنظیمی و مقررات زدایی

قانون رقابت و سیاست رقابتی برای تنظیم رفتارهای ضدرقابتی بنگاه‌ها طراحی می‌شوند، اما مقررات تنظیمی می‌تواند اهدافی فراتر از رقابت همچون منافع اجتماعی و زیست محیطی را در برگیرد و به‌منظور کنترل رفتار بنگاه در بخش‌هایی اعمال می‌شود که در آن شکست بازاری به نحو گسترده به چشم می‌خورد و نمی‌توان تنها به رقابت اکتفا کرد.<sup>(۱۰)</sup> مقررات زدایی در جهت حداقل ساختن مداخلات بازاری نامطلوب دولت در نظر گرفته می‌شوند.

مقایسه قانون رقابت و مقررات تنظیمی نشان می‌دهد که قانون رقابت بر خلاف مقررات تنظیمی به‌صورت غیرمتمرکز اجرا می‌شود، یعنی واحدهای اقتصادی در رابطه با انتخاب نوع تولید، میزان تولید، و قیمت از اختیاراتی برخوردار هستند و تصمیمات خود را با توجه به اطلاعات موجود صورت می‌دهند. در مقابل، تصمیمگیری‌های مرتبط با مقررات تنظیمی به‌صورت متمرکز و از سوی تنظیم‌کننده صورت می‌گیرد و واحدهای تحت تنظیم ملزم به اجرای تصمیمات هستند.

نکته دیگر اینکه تحت شرایط اعمال قوانین رقابت، مداخلات دولتی به عمل آمده "ماهیت افقی"<sup>(۱۱)</sup> دارند. این مداخلات به طور مستقیم در امور بخش های مختلف صورت نمی گیرد، بلکه تنها به تحکیم نهادهای ضروری جهت عملکرد کارای بازار کمک می کند. در مقابل در شرایط اعمال مقررات تنظیمی، مداخلات دولت بیشتر به صورت عمودی بوده و مستقیماً با بخش های مختلف در ارتباط است. این نوع مداخلات نسبت به نوع قبل با مشکلات بیشتری همراه است که مهمترین آنها عبارتند از:

#### الف) تخطی از قوانین

از آنجا که واحد تنظیم کننده جدا از واحد تحت تنظیم است، همواره احتمال تخطی از قوانین وجود دارد و لذا باید همواره تنظیم کنندگان نسبت به اجرای درست و کامل قوانین مراقب باشند.

#### ب) عدم تقارن اطلاعات

در بیشتر موارد بین تنظیم کنندگان و تنظیم شوندگان اطلاعات به صورت نامتقارن توزیع می شود، و همین مساله بر کارایی عملکرد تنظیم کنندگان تاثیر می گذارد.

#### ج) کاستی اطلاعات

بنابر کاستی اطلاعات ممکن است نتیجه تنظیمات اعمال شده لزوماً حداکثر رفاه اجتماعی نباشد.

#### د) عدم سازگاری مقررات وضع شده با

اهداف قانون رقابت و سیاست های رقابتی مقررات تنظیمی هنگامی به مانع رقابت تبدیل می شوند که اقدامات مجریان دولتی منجر به محدود ساختن رقابت کارآمد شود و بدین ترتیب بخشی از رفاه جامعه از دست برود. این قبیل اعمال به نحو منفی بر ورود و خروج و همچنین عملکرد بنگاه های بازار اثرگذار خواهد بود. لذا با توجه به برخی موارد تضاد بالقوه میان اهداف تنظیمی و رقابتی، تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه دست به انجام اصلاحات تنظیمی زده اند؛ با این هدف که مقررات تنظیمی به نحوی اعمال شود که هم حافظ منافع

عمومی باشد، و هم آنکه رقابت در بازار تداوم یابد.<sup>(۱۲)</sup> همچنین در بیشتر کشورها، جهت گیری غالب بدین ترتیب است که مقامات رقابتی باید در تمامی شرایطی که طی آن در تنظیمات، اصلاحاتی اعمال می شود (به عنوان بخشی از برنامه خصوصی سازی) مورد مشورت قرار گیرند. همچنین لازم است به این مقامات قدرت و اختیار کافی اعطا شود تا بتوانند در موقع لازم دست به اقدامات کاهش سرمایه<sup>(۱۳)</sup> از انحصارات موجود و یا اعمال کنترل بر ادغامات و یا حتی ممنوع ساختن ادامه

### اجرای قانون رقابت منجر به تشدید رقابت میان بنگاه های داخل می شود و سپس مدیران و سرمایه داران انگیزه بیشتری خواهند داشت تا بر ارتقای عملکرد واحد تولیدی خود متمرکز شوند.

فعالیت آنها در مواقعی که شرایط رقابتی به خطر افتاده است، پردازند. اگر به آنها چنین قدرتی داده نشود، مثلاً با این توجیه که منابع انسانی کافی در اختیار نیست، آنگاه باید برای آنها این امکان فراهم آید که اقدامات مقتضی را بتوانند به مرجع اجرایی ذی صلاح ابلاغ کنند.<sup>(۱۴)</sup>

در کشورهای در حال توسعه تقسیم مسوولیت میان این دو مقام همچنان با مشکلاتی همراه است، حال آنکه در کشورهای توسعه یافته این تقسیم مسوولیت با سادگی بیشتر به انجام رسیده است.

### ۴) پیش شرط های اجرای قانون رقابت در کشورهای در حال توسعه

تعداد کشورهای در حال توسعه ای که قانون رقابت را پذیرفته اند و آن را در دو دهه اخیر به مورد اجرا گذارده اند، به شدت روبه افزایش می باشد. در این کشورها تصویب و اجرای قانون رقابت به عنوان یکی از پایه های آزادسازی و اصلاح موافق بازار<sup>(۱۵)</sup> در نظر گرفته شده است. با این حال مسلم است که پذیرش و اجرای قانون رقابت تنها به عنوان شرط لازم و نه شرط کافی اصلاح بازار به شمار می رود. در حقیقت همانگونه که شرایط زیست محیطی تعیین کننده به ثمر نشستن یک گیاه است، لازم است شرایطی وجود داشته باشد تا بتوان قانون رقابت را به نحو کارآمد اجرا کرد. به بیان بهتر اگر درصد تشبیه قانون رقابت به یک گیاه باشیم، برای رشد و به بارنشستن این گیاه، به نور و آب (شرایط نهادی و سازمانی)، خاک (ایدئولوژی اقتصادی - اجتماعی) و کود (شرایط اقتصاد سیاسی) احتیاج است. در این ارتباط، ایدئولوژی اقتصادی - اجتماعی دولت مهمترین عامل در زمینه اجرای قانون رقابت به شمار می رود، زیرا این قانون برخوردار از گستره وسیعی است که ایدئولوژی های متنوعی را در خود جای می دهد. به بیان روشن تر در یک سو دیدگاه کاملاً مخالف دولت نسبت به قدرت گیری و بزرگ شدن انحصارات وجود دارد، و در سوی دیگر اعتقاد به عملکرد کارآمد موقعیت های انحصاری (به عنوان عاملی در جهت خلق انگیزه کافی برای رقابت در بازار) وجود دارد. لذا اجرای این قانون تا حد زیادی مبتنی بر دیدگاه حاکم در خصوص بازسازی و نقش دولت در تنظیم است. همچنین کارایی اجرای آن نیز به فرهنگ رقابتی دولت و سیاست های عمومی آن بستگی دارد. این مساله در خصوص کشورهای در حال توسعه یکی از موارد مشکل زا است، زیرا در بسیاری موارد لازم است که در کشور مربوطه فرهنگ رقابت و ایدئولوژی موجود در خصوص آن تغییر کند و این چیزی است که اجرای این قانون را در کشورهای در حال توسعه بسیار مشکل

می‌سازد.

صرفنظر از ایدئولوژی موجود، اجرای موثر قانون رقابت در اقتصاد مستلزم وجود ابزارهای مناسب است که این ابزارها نیز متأثر از شرایط موجود در زمینه منابع انسانی، منابع مالی و سازوکارهای قانونی مناسب می‌باشد.

#### ۴-۱) منابع انسانی

یکی از مهمترین عوامل اثرگذار بر اجرای هر قانون دسترسی کافی به منابع انسانی است. بهترین قوانین تدوین شده نیز بدون وجود منابع انسانی کافی (یعنی کارکنان ذی‌صلاح به تعداد مناسب) قابل پیاده کردن نیست. این مساله در زمینه قانون رقابت از اهمیت بیشتری برخوردار است. چرا که اجرای آن مستلزم وجود متخصصانی است که در کنار هم به انجام تحلیل‌های اقتصادی و حقوقی مواد قانون می‌پردازند. بدون وجود چنین متخصصانی به‌ویژه در زمینه تحلیل‌های اقتصادی، در هر زمان احتمال بروز شکست در عملکرد این قانون، بنابر مواجهه با زبان‌های اقتصادی، وجود دارد. با پدید آوردن چنین مساله‌ای اعتبار مقام رقابتی نیز به‌عنوان مقام ناظر بر تدوین و اجرای قانون به‌طور قطع خدشه‌دار خواهد شد. حتی گاه شرایطی پیش می‌آید که شورای رقابت ناچار می‌شود تا برای اثبات نتیجه بخش بودن مواد قانونی موردنظر خود از خبرگانی بهره بگیرد که بتوانند مقامات ذیصلاح (از جمله دادگاه‌ها) را متقاعد کند.

با این حال جذب متخصصان کارآمد که بتوانند به‌نحوی موثر با موارد ضد تراست برخورد کنند، همچنان یکی از معضلات جهان در حال توسعه می‌باشد. این مشکل در بلندمدت می‌تواند از طریق ایجاد پیوند بین نهادهای رقابتی و دانشگاه‌ها و ارایه واحدهای درسی مناسب و مرتبط با این موضوع قابل حل باشد. ولی در کوتاه‌مدت بهترین روش، آموزش هیات ذی‌صلاح می‌باشد. البته در ارایه این قبیل آموزش‌ها طبیعی است که در بسیاری موارد نیاز به

متخصصین خارجی هم وجود داشته باشد، که در این صورت حتما باید از وجود چنین متخصصانی حداقل در کوتاه‌مدت بهره گرفت.

#### ۴-۲) منابع مالی

منابع مالی بخش مکمل منابع انسانی است. این مخارج دربرگیرنده حقوق کارکنان اجرایی و متخصص و همچنین ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای حمایت از عملکرد متخصصان و کارکنان اجرایی است. البته باید توجه داشت که در اجرای قانون رقابت مبالغ هنگفتی به ناچار صرف رسیدگی و محاکمه می‌شود و بدین ترتیب جا دارد تا هر گونه تصمیم در جهت اجرای قانون با توجه به این منطبق باشد که هزینه اجرای قانون کمتر از زیانی باشد که در موارد خاص از آن ممانعت به عمل آمده است.

این مساله بیشتر در خصوص اقتصادهای کوچک، که به طور طبیعی برخوردار از بودجه اجرایی کمتری هستند، صادق است.

#### ۴-۳) ضمانت‌های اجرایی

با آنکه در این مطالعه، هدف پرداختن به مفاد قانون رقابت نیست، همچنان شرایط و پیش‌زمینه‌های قانونی متعددی وجود دارند که می‌توانند بسیار موثر واقع شوند. در این قسمت به ۳ مورد از این پیش‌شرایط قانونی پرداخته می‌شود.

**الف) اعطای اختیارات قضایی به مقام رقابتی:** برای عملکرد موثر آژانس‌های رقابتی، باید آنها این اختیار را داشته باشند که به خوبی بازار را کنترل کرده و پیرامون فعالان بازاری به‌خوبی کسب اطلاعات کنند. برای این کار باید ابزارهای قوی برای انجام رسیدگی در اختیار آنان قرار داده شود. به‌طور مثال آنها باید این قدرت را داشته باشند که وارد فضای درونی کسب و کارهای مختلف شوند و از آنها در مواردی که رگه‌هایی از شبهه وجود داشته باشد، کسب اطلاعات کنند.<sup>(۱۶)</sup>

**ب) اعطای اختیار به نهادهای اجرایی برای جریمه سنگین عملکردهای غیررقابتی:** نظریه‌های اقتصادی نشان داده‌اند که سطح سرپیچی<sup>(۱۷)</sup> از قانون تا حد زیادی تابع احتمال کشف تخطی از قانون و همچنین سطح مجازات تعیین شده برای خاطی است. اگر مجازات‌ها در سطح پایین قرار داشته باشند، برای عاملان بازاری همچنان مبادرت به فعالیت‌های ضد رقابتی، صرف می‌کند. بدین ترتیب قانون باید برای نهاد اجرای قانون امکان تعیین مجازات‌های سنگین را فراهم آورد.<sup>(۱۸)</sup>

همچنین باید توجه داشت که سطح جریمه‌ها باید با درجه شفافیت قانون تناسب داشته باشند. به‌معنای دیگر هر قدر قوانین شفاف‌تر و مشخص‌تر تدوین شده باشند، جریمه تخطی از آن قانون باید بالاتر باشد.

**ج) حمایت نهادی از اعتبار قانونی نهادهای اجرایی:** برای اجرای صحیح و کارآمد قانون رقابت، لازم است نهادهای اجرایی از نظر تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان معتبر و مورد احترام در نظر گرفته شوند، این امر درجه اثربخشی این نهادها را افزایش می‌دهد. برخورد با مواردی که به لحاظ اجرای قوانین امکان‌پذیرتر هستند، باعث می‌شود که نقش قاطع مقامات رقابتی برای همگان بهتر تداعی شود و بدین ترتیب اعتبار این مقامات اعتلا یابد.<sup>(۱۹)</sup>

عامل دیگری که به افزایش اعتبار مجموعه‌های اجرایی کمک می‌کند، شمول قوانین و مقررات برای تمامی بخش‌ها و عدم استفاده از معافیت‌های بی‌مورد است تا بدین ترتیب از هر گونه سوتفاهم در خصوص تبعیض‌گذاری میان بخش‌ها اجتناب شود.

#### ۴-۴) صلاحیت قضایی

مقامات قضایی نقش بسیار ارزنده‌ای در اجرای قوانین رقابتی دارا هستند. در بسیاری از کشورها تصمیمات اتخاذ شده توسط مقامات رقابتی باید توسط مقامات قضایی

ارزیابی شوند. در این راستا حمایت این مقامات از تصمیمات اتخاذ شده حایز اهمیت می‌باشد. این مساله به طور کامل حاصل نمی‌شود، مگر آنکه در هیات مقامات قضایی، افراد متخصص ذی‌صلاح برای بررسی تصمیمات اتخاذ شده موجودباشند.<sup>(۲۰)</sup> ضمن اینکه در بسیاری کشورها به شورای رقابت صلاحیت و اختیارات قضایی در حوزه رقابت اعطا شده است.

#### ۴-۵ نقش مقام رقابتی در اصلاحات تنظیمی

نه تنها رویه‌های ضد رقابتی بخش خصوصی می‌تواند بر رقابت اثر منفی بگذارد، بلکه مداخلات بیجای دولتی و قانون‌گذاری‌های بی‌رویه آن نیز می‌تواند بر رقابت تأثیرات نامطلوب داشته باشد. در این ارتباط می‌توان به صدور انواع مجوزهای اجباری، تعیین برخی استانداردها، انجام صادرات و واردات انحصاری برخی کالاها و خدمات و ... اشاره کرد. چنین مداخلات دولتی بیشتر در مواقعی موضوعیت می‌یابد که برای اصلاح شکست‌های بازاری یا دستیابی به اهداف مهم‌تر اجتماعی به این قبیل مداخلات احتیاج باشد. در اینجاست که مقام رقابتی موظف می‌شود تا اقدامی در جهت حداقل ساختن هر دو مشکل به عمل آورد.

#### ۵ جمع‌بندی

قانون رقابت نهادی است که در دنیای امروز به عنوان عنصر مکمل بسیاری از سیاست‌ها - همچون آزادسازی تجاری، خصوصی‌سازی، و سایر سیاست‌های اصلاحی - شناخته شده است. در این ارتباط مقامات رقابتی به عنوان مجری اصلی قانون رقابت، نقش مهمی را در ارتقای محیط رقابتی - از طریق تأثیرگذاری بر تنظیم فعالیت‌های ضد رقابتی - بازی می‌کنند. اما اجرای موثر قانون رقابت تنها در برخورداری از قانون مناسب و مجریان کارآمد خلاصه نمی‌شود. به عبارتی در این زمینه نقش

حمایت‌گر دولت حتی مهم‌تر از سرکوب‌گری رفتارهای ضد رقابتی (از طریق اجرای قوانین ضدتراستی) بوده و لازم است چارچوب نهادی مناسب برای حمایت از رقابت تشکیل شود. این چارچوب به لحاظ ابعاد مختلف فرهنگی (فرهنگ رقابت)، اجتماعی و اقتصادی ضرورت دارد و هرگونه اختلال در هر یک از این ابعاد می‌تواند منجر به اجرای ناکارآمد قانون رقابت شود. در کنار این چارچوب به وجود ابزارهایی نیز احتیاج است که مهمترین آنها عبارت است از: استفاده از نیروی انسانی متخصص، برخورداری از منابع مالی کافی و وجود

**اجرای موثر قانون رقابت  
در اقتصاد مستلزم وجود  
ابزارهای مناسب است که  
این ابزارها نیز متأثر از  
شرایط موجود در زمینه  
منابع انسانی، منابع  
مالی و سازوکارهای قانونی  
مناسب می‌باشد.**

حمایت‌های قانونی کافی به منظور حداکثر ساختن ضمانت اجرای قانون رقابت. این ابزارها به همراه چارچوب‌های نهادی حمایت‌کننده از قانون رقابت، امکان اجرای موثر قانون و تأثیرگذاری آن بر شدت رقابت داخلی را فراهم می‌کند و بدین ترتیب هدف اصلی قانون - تخصیص کارآمد منابع و حداکثر ساختن منافع اجتماعی - فراهم خواهد شد.

#### زیرنویس‌ها:

(۱) مقصود از منافع ایستا، تخصیص بهتر منابع موجود در جهتی متناسب با مزیت‌های

نسبی کشور و تقویت رقابت ناشی از آن است. با تقویت رقابت، بنگاه‌ها ناچار خواهند شد تا به طرز کارآمدتری عمل کنند. در مقابل این نوع منافع، منافع پویا وجود دارد که از طریق درجه باز بودن اقتصاد در مقابل تجارت و سرمایه‌گذاری تحریک می‌شود، زیرا بنگاه‌ها قادر خواهند بود بازدهی فزاینده نسبت به مقیاس را با گسترش بازارهای خود و افزایش امکان تولید تجربه کنند.

برای کسب اطلاعات بیشتر مراجعه شود به: OECD Economic Survey of Japan, 2006

(۲) این مساله به وضوح در مطالعات مایکل پورتر و سایرین قابل مشاهده است.

- 3) Inovation.
- 4) Schumpeter.
- 5) Inter- firm rivalry.
- 6) Stigler.
- 7) Leibenstein.
- 8) Djankov and Murrell (2002).
- 9) Darwinian effect

۱۰) مقررات تنظیمی می‌تواند به صورت مختلف اعمال شود: ۱- تنظیمات اقتصادی، ۲- تنظیمات اجتماعی، ۳- تنظیمات زیست‌محیطی، ۴- تنظیمات مبتنی بر بهداشت و سلامتی. این قبیل تنظیمات از میان سایر روش‌های مداخله دولتی، بیشتر مبتنی بر اهداف بازاری و رقابتی هستند.

#### 11) Horizontal nature.

(۱۲) این قبیل اصلاحات در بخش‌های مختلف همچون مخابرات، حمل‌ونقل، آب و فاضلاب، کشاورزی، و خدمات صورت گرفته است. اصلاحات مزبور مشتمل‌اند بر: خصوصی‌سازی و کاهش بسیاری از محدودیت‌هایی که در ارتباط با ورود به بازار رخ می‌دهد و مرتبط با قیمت‌ها و عملکردهای تجاری و تعهدات خدمات بین‌المللی می‌باشند؛ هرچند که در همین مورد بین کشورهای مختلف تفاوت وجود دارد. یکی از اهداف این اصلاحات گسترده ساختن محدوده بازار و عملکردهای تجاری در جهت افزایش رفاه مصرف‌کنندگان و کارایی اقتصادی است.

Economic Review, 5:2 (2000). PP279-289.  
 Evenett, Simon(2005). What is the relationship between competition law and policy and economic development? University of Oxford.  
 Gal, Michal (2004), Prerequisites for development – oriented competition policy implementation. In "Competition, Competitiveness and Development: Lessons from developing Countries, United Nations Publications.  
 Jons, Randall S. and Taesik Yoon(2006). Strengthening the integration of Japan in the world economy to benefit more fully from globalization. ECO/WKP. No. 54.  
 Khemani, D.R. (1996). The interface between competition and trade policies. In: Bora, B. and Pangestn, M. "Priority Issues in Trade and Investment Liberalization" Pacific Economic Cooperation Council Singapore.  
 Porter, M(1995). The Competitive advantage of Nations, London: Mcmillan Press.  
 Singh, A(2002). Competition and Competition Policy in emerging markets: International and development dimensions, G24 Discussion Paper Series, Paper Na. 18, United Nations.  
 Stewart, T(2004). Competition Issues in Selected Countries: An empirical examination, sir Arthur Lewis Institute of Social and Economic Research. University West Indies.



جمله شرکت‌های بزرگ و قوی کشور جامائیکا به شمار می‌رفت و پس از آنکه دادگاه رای به معافیت این شرکت از قوانین ضدتراستی داد، مقامات ضد تراستی این کشور، به لحاظ اعتباری در موقعیت پایین‌تری قرار گرفتند.

۲۰) اهمیت این مساله به حدی است که در کشور جامائیکا علت عمده نارسایی در اجرای موثر قانون رقابت، آشنایی ناکامل مقامات قضایی و مسوول با مقوله رقابت و تبعات اقتصادی آن تشخیص داده شده است.

### ۶) فهرست منابع

استیگلیتز، جوزف. جهانی‌سازی و مسایل آن. (ترجمه حسن گلریز). نشر نی. چاپ اول ۱۳۸۳. ص ۸۵.  
 معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی (۱۳۸۴). "لاجه قانون رقابت: مبنای نظری و تجربه کشورها"، شرکت نشر و چاپ.  
 معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی، دفتر مطالعات اقتصادی (۱۳۸۵). "مروری بر جایگاه اقتصادی دولت و رویکرد سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (با تاکید بر مقررات رقابتی)".  
 Alvarez, Ana Maria, Lucian Cennat and Peter Holmes (2004). Competition, Competitiveness and Development: Lessons from Developing Countries. United Nations Publication.  
 Brook, Douglas. H (2005). "Competition Policy and Development". ERD Policy Brief. No 39.  
 Cheng, Leonard K. Competition and Competition Policy: Implications of Hong Kongs reversin to China. Pacific

13) Divestiture.

۱۴) باید توجه داشت که به‌ندرت شرایطی پیش می‌آید که الگوی مسلط تقسیم نقش میان مقام رقابتی و آژانس تنظیمی به نحوی باشد که طی آن مقامات رقابتی بتوانند جایگزین آژانس‌های تنظیمی شوند. حتی در انگلستان که در آن امید می‌رود در بخش مخابرات مقامات رقابتی جایگزین آژانس‌های تنظیمی شوند، باز هم تنظیم‌کنندگان بخشی قوی مشاهده می‌شود. برای اطلاعات بیشتر مراجعه شود به: United Nations conference on trade and Development . work on the model law on competition, 2003

15) Pro- market Reform.

۱۶) اهمیت این پیش شرط را می‌توان در تجربه زامبیا دریافت. در این کشور مقام رقابتی با مشکلات عدیده‌ای در کسب اطلاعات از عملکرد شرکت کوکاکولا مواجه بود، این مساله تا زمانی ادامه داشت که دولت مقرراتی را مبنی بر مجازات هر گونه عدم همکاری با مقامات رقابتی به تصویب رساند.

17) Deterrence.

۱۸) نمونه عملی این مساله را می‌توان در کشور پرو یافت. در این کشور ابتدا جریمه فعالیت‌های ضد رقابتی، ۴ دلار آمریکا تعیین شد. این رقم در حدی نبود که بتواند انگیزه فعالیت‌های ضد رقابتی را از بین ببرد، پس برای رفع مشکل، نرخ جریمه بالا رفت و پس از آن درصد وقوع فعالیت‌های ضد رقابتی به شدت کاهش یافت.

۱۹) نمونه عملی این مساله را می‌توان در جامائیکا یافت. در این کشور مقامات ضد تراستی درصدد مقابله با شرکت Bar Association به‌عنوان اولین تجربه اعمال قوانین ضد تراستی برآمدند. این شرکت از

## خواننده گرامی

با ارسال مقالات و مطالب مفید خود، نشریه فارسی اتاق ایران را پر بارتر کنید.

تحریریه